

Raksts medijiem:

Latvija vēlas paļauties uz pseido risinājumu atkritumu problēmai

Eiropas Komisijas agrīnās brīdināšanas ziņojums liecina, ka Latvija var nerasniegt Eiropas Savienības (ES) Atkritumu direktīvas¹ 2020. gadam uzstādītos mērķus, kā arī, iespējams, 2035. gada mērķus. Līdz 2020. gadam dalībvalstīm ir jāpanāk, ka vismaz 50% no sadzīves atkritumiem tiek otrreiz izmantoti vai pārstrādāti, savukārt līdz 2035. gadam šim rādītājam būtu jāsasniedz 65%. Turklāt līdz 2035. gadam valstīm jāpanāk, ka atkritumu poligonos tiek noglabāti ne vairāk par 10 % no tajās radītajiem sadzīves atkritumiem. Diemžēl Latvija ir tālu no šo mērķu izpildes. 2016. gadā tikai 25,2%² no sadzīves atkritumiem tika sašķiroti pārstrādei.

Šobrīd notiek diskusijas par ES nākamo daudzgades budžetu, tai skaitā diskusijas par nosacījumiem, kas noteiks to, kādas aktivitātes būs iespējams līdzfinansēt no Kohēzijas fonda un ERAF. Šajās diskusijās Latvija ir vienīgā ES dalībvalsts, kas stingri iestājas pret Eiropas Komisijas ieteikumu izslēgt iespēju līdzfinansēt sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtas no Kohēzijas fonda. Latvija cer, ka tā spēs pārliecināt Eiropas Komisiju, lai atkritumu sadedzināšana tiktu ieskaitīta par atkritumu pārstrādes mērķu izpildi. Tomēr, lai gan atkritumu sadedzināšana samazina atkritumu poligonos noglabājamo atkritumu apjomu, tā nepalielina pārstrādāto atkritumu daudzumu.

Par pārstrādi sadedzināšana nevar tikt uzskatīta, jo, saskaņā ar ES Atkritumu direktīvu, ar terminu "pārstrāde" tiek saprasta jebkāda reģenerācijas darbība, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās to sākotnējam vai citam nolūkam. Jēdzienā ir ietverta organisku materiālu pārstrāde, bet **nav ietverta enerģijas reģenerācija un iestrāde materiālos, ko lieto kā kurināmo** vai aizbēršanai. Līdz ar to publiskās investīcijas sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās ne tikai nelīdzēs Latvijai izpildīt ES uzliktos mērķus, bet būs nelietderīga publiskā finansējuma iztērēšana neilgtspējīgās tehnoloģijās, no kurām Eiropas rietumvalstis jau atsakās. Investīcijas atkritumu samazināšanas, šķirošanas un pārstrādes veicināšanai ir ļoti nepieciešamas un neizbēgamas, bet novirzīt publisko finansējumu uz ātrāko un šķietami vienkāršāko pseido risinājumu - sadedzināšanu - ir ļoti tuvdredzīgs lēmums.

Esošajā ES plānošanas periodā no Kohēzijas fonda visā ES tika līdzfinansētas 120 sadedzināšanas iekārtas, kuru kopējā kapacitāte sasniegs vairāk nekā 9 miljonu tonnu. Viena no tām diemžēl atradīsies arī Latvijā - Ventspilī, Talsu ielā 69. Šīs iekārtas projektēšanas darbus plānots uzsākt 2019. gada sākumā, savukārt būvdarbus jau 2019. gada vidū, bet pati darbības uzsākšana paredzēta 2020. gada otrajā pusē.

Lai uzlabotu sadzīves atkritumu sadedzināšanas tēlu, parasti atsaucas uz Francijā esošo "Isséane" rūpnīcu³, kas tiek rādīta kā modelis šāda veida atkritumu "pārstrādei". Tomēr, kaut

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32008L0098>

² https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rt120&plugin=1

³ <https://www.zerowastefrance.org/isseane-incineration-plant-english/>

arī no ārpuses viss izskatās nevainīgi, dzīvē tā nebūt nav. Iedzīvotājiem un pilsētas viesiem vajadzētu apzināties, ka šādās ēkās, kas neizskatās pēc rūpnīcas un nedūmo kā rūpnīcas, patiesībā tiek sadedzināti sadzīves atkritumi. Jāatzīmē, ka tas, ka dūmi nav redzami, nenozīmē, ka šādas rūpnīcas nerada emisijas. Dažu dūmu attīrīšanas paņēmieni rezultātā dūmu izdalīšanās cilvēka acij var palikt nepamanīta, taču veselībai kaitīgās piesārņojošās vielas tomēr nonāk apkārtējā gaisā.

Pat modernākās atkritumu sadedzināšanas iekārtas gaisā emitē veselībai kaitīgas vielas un pēc sadedzināšanas paliek toksiski izdedži, kas tāpat ir kaut kur jānoglabā. Bez tam atkritumu dedzināšanas iekārtas arī samazina atkritumu mazināšanas iespējas un apgrūtina atkritumu pārstrādi. Lai šīs iekārtas atmaksātos, tām būs nepieciešams, lai ilgtermiņā atkritumu daudzums nemazinās un augstas kaloritātes materiāli, kuri labākā šķirošanas sistēmā tiktu pārstrādāti, nonāk tieši dedzināšanā, nevis pārstrādē.

Kā viens no argumentiem par labu sadedzināšanas rūpnīcām tiek izmantots fakts, ka rūpnīca, sadedzinot atkritumus, ražos elektroenerģiju un siltumu. Tomēr jāatceras, ka sadedzināšanas rūpnīcu primārais mērķis ir nevis enerģijas ražošana, bet gan atkritumu apsaimniekošana, tāpēc enerģijas ražošanu nevar izvirzīt par vienīgo/galveno rūpnīcas pastāvēšanas iemeslu. Ir pilsētas, kas ir pat kļuvušas enerģētiski atkarīgas no sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtām.

Turklāt, kaut arī pēc sadedzināšanas vēl paliek pāri kādi tālākizmantojami materiāli, piemēram, metāli, šādā enerģijas ražošanā daudz derīgu resursu tiek iznīcināts (piemēram, organiskie, pārstrādājami materiāli), un tas neatbilst centieniem iedzīvotājiem praksē aprīties ekonomikas principus, proti, resursi netiek pēc iespējas ilgāk saglabāti un izmantoti labākajā iespējamajā veidā⁴. Netiek ievēroti arī Eiropas Savienības atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas principi, kuri enerģijas ģenerēšanu novieto pēc atkritumu samazināšanas un pārstrādes.

Saskaņā ar Francijas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas aģentūras *Syctom* datiem 42% no sadedzinātajiem sadzīves atkritumiem ir šķirojami atkritumi (72%, ja pieskaita arī organiskos atkritumus), kas nozīmē, ka liela daļa atkritumu netiktu sadedzināta, ja jau sākotnēji būtu samazināts šķirojamo materiālu patēriņš un/vai atkritumi tiktu šķiroti apzinīgāk.

Papildus tam jāņem vērā arī sadedzināšanas iekārtas oglekļa un enerģijas bilance, proti, vai tā sniedz reālu pienesumu emisiju mazināšanas centienos un enerģijas ražošanā, ņemot vērā arī to enerģiju, kas tiek patērēta sadedzināto resursu ražošanā. Pēc rūpnīcas enerģētiskajiem rādītājiem (patērētā enerģija/saražotā enerģija) to var būt grūti vai pat neiespējami novērtēt. Arī sadedzināto atkritumu sastāvs netiek tik detalizēti analizēts, lai aprēķinātu enerģiju, kas ieguldīta sadedzināto resursu sākotnējā ieguvē. Turklāt lielākoties sadedzināmie sadzīves atkritumi ir plastmasa, kas ir ražota no neatjaunojamiem fosilajiem resursiem, tādēļ šī prakse ir klimatam nelabvēlīga.

Visbeidzot, pēc atkritumu sadedzināšanas pāri paliek cietie atlikumi, kas vēl ir jāattīra. Šie materiāli ir pilni ar piesārņojošām vielām, taču likums šiem atkritumiem neparedz pietiekami

⁴ [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-15-6204_lv.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_lv.htm)

stingras prasības un ierobežojumus, tādējādi tie var tikt izmantoti ceļu būvē vai nonākt atkritumu poligonā, ja tiem nav atrasts cits pielietojums. Taču, ja atkritumi galu galā tāpat nonāk poligonā (turklāt daļa no tiem tiek nodoti kā bīstamie atkritumi), vēl vairāk samazinās no atkritumu sadedzināšanas iegūtais labums.

Latvijā vienu trešdaļu no visiem sadzīves atkritumiem veido organiskās vielas, savukārt gandrīz vēl vienu trešdaļu veido iepakojums. Tas norāda uz lielu potenciālu atkritumu pārstrādei, ja tiktu veiktas nepieciešamās investīcijas organisko atkritumu šķirošanai un kompostēšanai, uzlabota iepakojuma dalītas vākšanas infrastruktūra, tai skaitā pudeļu depoizta sistēma, kā arī veicinātas pārstrādes aktivitātes.

Latvijai nevajadzētu spert soli atpakaļ un pārņemt novecojušu atkritumu apsaimniekošanas metodi - tā vietā mums būtu, pirmkārt, jāsamazina saražotais atkritumu daudzums, un jāfokussējas uz atkritumu pārstrādes infrastruktūras uzlabošanu un kompostēšanas sistēmas ieviešanu.

Vēstule lēmumpieņēmējiem:

Sadzīves atkritumu sadedzināšana enerģijas ieguvei nav risinājums atkritumu problēmai

Biedrības “Zaļā brīvība” un “Zero waste Latvija” vēršas pie Jums ar lūgumu rīkoties, lai mainītu Latvijas pozīciju sarunās par ES nākamā daudzgades budžetā līdzfinansējamām aktivitātēm no Kohēzijas fonda attiecībā uz sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtām. Sadzīves atkritumu sadedzināšana enerģijas ieguvei Latvijā nelīdzēs sasniegt ES uzliktos atkritumu apsaimniekošanas mērķus, kā arī radīs citas nelabvēlīgas sekas gan attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, gan vides kvalitāti un cilvēku veselību. Lūdzam iepazīties ar situācijas izklāstu:

Eiropas Komisijas agrīnās brīdināšanas ziņojums liecina, ka Latvija var nerasniegt Eiropas Savienības (ES) Atkritumu direktīvas⁵ 2020. gadam uzstādītos mērķus, kā arī, iespējams, 2035. gada mērķus. Līdz 2020. gadam dalībvalstīm ir jāpanāk, ka vismaz 50% no sadzīves atkritumiem tiek otrreiz izmantoti vai pārstrādāti, savukārt līdz 2035. gadam šim rādītājam būtu jāsasniedz 65%. Turklāt līdz 2035. gadam valstīm jāpanāk, ka atkritumu poligonos tiek noglabāti ne vairāk par 10% no tajās radītajiem sadzīves atkritumiem. Diemžēl Latvija ir tālu no šo mērķu izpildes. 2016. gadā tikai 25,2%⁶ no sadzīves atkritumiem tika sašķiroti pārstrādei.

Šobrīd notiek diskusijas par ES nākamā daudzgades budžetu, tai skaitā diskusijas par nosacījumiem, kas noteiks to, kādas aktivitātes būs iespējams līdzfinansēt no Kohēzijas fonda un ERAF. Šajās diskusijās Latvija ir vienīgā ES dalībvalsts, kas stingri iestājas pret Eiropas Komisijas ieteikumu izslēgt iespēju līdzfinansēt sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtas no Kohēzijas fonda. Latvija cer, ka tā spēs pārliecināt Eiropas Komisiju, lai atkritumu sadedzināšana tiktu ieskaitīta par atkritumu pārstrādes mērķu izpildi. Tomēr, lai gan

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32008L0098>

⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rt120&plugin=1

atkritumu sadedzināšana samazina atkritumu poligonos noglabājamo atkritumu apjomu, tā nepalielina pārstrādāto atkritumu daudzumu.

Par pārstrādi sadedzināšana nevar tikt uzskatīta, jo, saskaņā ar ES Atkritumu direktīvu, ar terminu "pārstrāde" tiek saprasta jebkāda reģenerācijas darbība, kurā atkritumu materiālus pārstrādā produktos, materiālos vai vielās to sākotnējam vai citam nolūkam. Jēdzienā ir ietverta organisku materiālu pārstrāde, bet **nav ietverta enerģijas reģenerācija un iestrāde materiālos, ko lieto kā kurināmo** vai aizbēršanai. Līdz ar to publiskās investīcijas sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtās ne tikai nelīdzēs Latvijai izpildīt ES uzliktos mērķus, bet būs nelietderīga publiskā finansējuma iztērēšana neilgtspējīgās tehnoloģijās, no kurām Eiropas rietumvalstis jau atsakās. Investīcijas atkritumu samazināšanas, šķirošanas un pārstrādes veicināšanai ir ļoti nepieciešamas un neizbēgamas, bet novirzīt publisko finansējumu uz ātrāko un šķietami vienkāršāko pseido risinājumu - sadedzināšanu - ir ļoti tuvredzīgs lēmums.

Esošajā ES plānošanas periodā no Kohēzijas fonda visā ES tika līdzfinansētas 120 sadedzināšanas iekārtas, kuru kopējā kapacitāte sasniegs vairāk nekā 9 miljonu tonnu. Viena no tām diemžēl atradīsies arī Latvijā - Ventspilī, Talsu ielā 69. Šīs iekārtas projektēšanas darbus plānots uzsākt 2019. gada sākumā, savukārt būvdarbus jau 2019. gada vidū, bet pati darbības uzsākšana paredzēta 2020. gada otrajā pusē.

Lai uzlabotu sadzīves atkritumu sadedzināšanas tēlu, parasti atsaucas uz Francijā esošo "Isséane" rūpnīcu⁷, kas tiek rādīta kā modelis šāda veida atkritumu "pārstrādei". Tomēr, kaut arī no ārpuses viss izskatās nevainīgi, iedzīvotājiem un pilsētas viesiem vajadzētu apzināties, ka šādās ēkās, kas neizskatās pēc rūpnīcas un nedūmo kā rūpnīcas, patiesībā tiek sadedzināti sadzīves atkritumi. Jāatzīmē, ka tas, ka dūmi nav redzami, nenozīmē, ka šādas rūpnīcas nerada emisijas. Dažu dūmu attīrīšanas paņēmieni rezultātā dūmu izdalīšanās cilvēka acij var palikt nepamanīta, taču veselībai kaitīgās piesārņojošās vielas tomēr nonāk apkārtējā gaisā.

Pat modernākās atkritumu sadedzināšanas iekārtas gaisā emitē veselībai kaitīgas vielas un pēc sadedzināšanas paliek toksiski izdedži, kas tāpat ir kaut kur jānoglabā. Bez tam atkritumu dedzināšanas iekārtas arī samazina atkritumu mazināšanas iespējas un apgrūtina atkritumu pārstrādi. Lai šīs iekārtas atmaksātos, tām būs nepieciešams, lai ilgtermiņā atkritumu daudzums nemazinās un augstas kaloritātes materiāli, kuri labākā šķirošanas sistēmā tiktu pārstrādāti, nonāk tieši dedzināšanā, nevis pārstrādē.

Kā viens no argumentiem par labu sadedzināšanas rūpnīcām tiek izmantots fakts, ka rūpnīca, sadedzinot atkritumus, ražos elektroenerģiju un siltumu. Tomēr jāatceras, ka sadedzināšanas rūpnīcu primārais mērķis ir nevis enerģijas ražošana, bet gan atkritumu apsaimniekošana, tāpēc enerģijas ražošanu nevar izvirzīt par vienīgo/galveno rūpnīcas pastāvēšanas iemeslu. Ir pilsētas, kas ir pat kļuvušas enerģētiski atkarīgas no sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtām.

Turklāt, kaut arī pēc sadedzināšanas vēl paliek pāri kādi tālākizmantojami materiāli, piemēram, metāli, šādā enerģijas ražošanā daudz derīgu resursu tiek iznīcināts (piemēram,

⁷ <https://www.zerowastefrance.org/isseane-incineration-plant-english/>

organiskie, pārstrādājami materiāli), un tas neatbilst centieniem iedzīvināt praksē aprites ekonomikas principus, proti, resursi netiek pēc iespējas ilgāk saglabāti un izmantoti labākajā iespējamajā veidā⁸. Netiek ievēroti arī Eiropas Savienības atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas principi, kuri enerģijas ģenerēšanu novieto pēc atkritumu samazināšanas un pārstrādes.

Saskaņā ar Francijas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas aģentūras *Syctom* datiem 42% no sadedzinātajiem sadzīves atkritumiem ir šķirojami atkritumi (72%, ja pieskaita arī organiskos atkritumus), kas nozīmē, ka liela daļa atkritumu netiktu sadedzināta, ja jau sākotnēji būtu samazināts šķirojamo materiālu patēriņš un/vai atkritumi tiktu šķiroti apzinīgāk.

Papildus tam jāņem vērā arī sadedzināšanas iekārtas oglekļa un enerģijas bilance, proti, vai tā sniedz reālu pienesumu emisiju mazināšanas centienos un enerģijas ražošanā, ņemot vērā arī to enerģiju, kas tiek patērēta sadedzināto resursu ražošanā. Pēc rūpnīcas enerģētiskajiem rādītājiem (patērētā enerģija/saražotā enerģija) to var būt grūti vai pat neiespējami novērtēt. Arī sadedzināto atkritumu sastāvs netiek tik detalizēti analizēts, lai aprēķinātu enerģiju, kas ieguldīta sadedzināto resursu sākotnējā ieguvē. Turklāt lielākoties sadedzināmie sadzīves atkritumi ir plastmasa, kas ir ražota no neatjaunojamiem fosilajiem resursiem, tādēļ šī prakse ir klimatam nelabvēlīga.

Visbeidzot, pēc atkritumu sadedzināšanas pāri paliek cietie atlikumi, kas vēl ir jāattīra. Šie materiāli ir pilni ar piesārņojošām vielām, taču likums šiem atkritumiem neparedz pietiekami stingras prasības un ierobežojumus, tādējādi tie var tikt izmantoti ceļu būvē vai nonākt atkritumu poligonā, ja tiem nav atrasts cits pielietojums. Taču, ja atkritumi galu galā tāpat nonāk poligonā (turklāt daļa no tiem tiek nodoti kā bīstamie atkritumi), vēl vairāk samazinās no atkritumu sadedzināšanas iegūtais labums.

Latvijā vienu trešdaļu no visiem sadzīves atkritumiem veido organiskās vielas, savukārt gandrīz vēl vienu trešdaļu veido iepakojums. Tas norāda uz lielu potenciālu atkritumu pārstrādei, ja tiktu veiktas nepieciešamās investīcijas organisko atkritumu šķirošanai un kompostēšanai, uzlabota iepakojuma dalītas vākšanas infrastruktūra, tai skaitā pudeļu depoizāta sistēma, kā arī veicinātas pārstrādes aktivitātes.

Latvijai nevajadzētu spert soli atpakaļ un pārņemt novecojušu atkritumu apsaimniekošanas metodi - tā vietā mums būtu, pirmkārt, jāsamazina saražotais atkritumu daudzums, un jāfokussējas uz atkritumu pārstrādes infrastruktūras uzlabošanu un kompostēšanas sistēmas ieviešanu.

Ja Jums ir jautājumi vai vēlaties tikties klātienē, lai pārrunātu šo jautājumu, dariet mums to zināmu un mēs labprāt sadarbosimies!

Ar cieņu,

Biedrība "Zaļā brīvība"

⁸ [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-15-6204_lv.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-6204_lv.htm)

Zaļā brīvība

Biedrība "Zero Waste Latvija"

